

Rätten att infordra uppgifter

Uttalande av JO

I en i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning införd artikel påtalades, att taxeringsmyndigheterna i Älvsborgs län och Örebro län till olika företag utsänt särskilda frågeformulär att i samband med deklaration till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt ifyllas och insändas till vederbörande taxeringsmyndighet. I artikeln gjordes gällande, att formulären beagnats i sådan utsträckning att de i verkligheten fått karaktär av deklara-tionsblanketter. Vidare framhölls, att uppgifterna infordrats redan vid en tidpunkt, då företagen i allmänhet icke hunnit avlämna sina deklarationer. Slutligen riktades anmärkningar även mot formulärens innehåll, som skolat avse uppgifter, vilka i vissa fall vore onödiga eller närgångna. Tillika påtalades innehållet i en skrivelse, som åtföljt de blanketter som tillställts aktiebolagen i Örebro stad.

Blanketterna hade färdigställts av länsstyrelserna och voro för de båda länen av i stort sett samma lydelse samt av två slag, nämligen en för uppgifter från aktiebolag till ledning för den årliga värderingen av icke börsnoterade aktier samt en för upplysningar angående rörelseidkares omkostnader m. m.

Den påtalade missivskrivelsen till aktiebolagen i Örebro stad hade utsänts av ordföranden i länets första aktiebolagstaxeringsdistrikt. I skrivelsen hade bland annat intagits en erinran om att till deklarationen skulle fogas vederbörligen ifyllda värdeminskingsplaner, vilket gällde även bolag som medgivits rätt till fri avskrivning å maskiner och inventarier.

Med anledning av innehållet i tidningsartikeln infordrade justitieombudsmannen yttranden från länsstyrelserna i Älvsborgs och Örebro län.

Länsstyrelserna åberopade såsom egna yttranden förklaringar, som av dem inhämtats från vederbörande taxeringsintendenter.

Taxeringsintendenten i Älvsborgs län Gunnar Hjorth anförde i huvudsak följande.

Sedan ett 20-tal år hade hos överståthållarämbetet och länsstyrelserna i och för förmögenhetstaxeringen skett förhandsvärdering av icke börsnoterade aktier, utmynnande i värdeförslag vilka sedan sammanställts inom överståthållarämbetet och tillhandahållits taxeringsnämnderna. Detta hade skett till befordrande av likformighet i taxeringen. Såsom ett förberedande led i värderingsarbetet utsändes under hösten före taxeringsåret till aktiebolag av ifrågavarande art frågeformulär, upp-tagande spörsmål av för aktievärderingen relevant innebörd. Formulären hade ursprungligen hämtats från överståthållarämbetet, där metoden först torde ha tillämpats. Efter hand hade dessa formulär omarbetats och aktualiserats. — Emellertid hade från bolagshåll inom länet uttalats missnöje med att förfrågningarna rörande aktievärderingen tillställdes bolagen vid sådan tid, att det material, varå senast fastställda bokslut grundats, icke längre vore aktuellt. Förfrågningarnas besvarande föranledde förty avsevärt merarbete för bolagen. Ofta vore dessa vid ifrågavarande tidpunkt sysselsatta med förar-

bete för nästa bokslut. Åtskilliga bolag hade därför anhållit att bli satta i tillfälle att redan i samband med självdeklarationens upprättande för visst räkenskapsår avlämna de för bolagets egen taxering och för aktievärderingen nödiga särskilda uppgifterna. — Vid rörelseidkares taxering hade det vidare i allt större utsträckning visat sig, att företagens omkostnadskonton belastats med utgifter av vid beskattningen icke avdragsgill natur. Sådant förhållande kunde emellertid icke konstateras vid granskning av rörelseidkarnas självdeklarationer med tillhörande i lag föreskrivna bilagor utan först vid bokföringsgranskningar eller vid stickprovsvis gjorda förfrågningar. För underlättande av detta arbete hade det tett sig naturligt, att länsstyrelserna tillhandahölle blanketter för ändamålet, att användas redan på taxeringsnämndsstadiet. Länsstyrelsen hade därför beslutat att — med tillämpning från och med 1948 års taxering — tillhandahålla *taxeringsnämnderna* i länet formulär med tillhörande missiv för inhämtande av uppgifter i samband med självdeklarationen dels för rörelseidkares egen taxering och dels för aktievärderingen. Uppgiftsformulären hade av lämplighetsskäl uppdelats på två blanketter. — När det gällde andra rörelseidkare än aktiebolag, hade av vederbörande taxeringsnämnds ordförande eller av taxeringskonsulent det för rörelseidkares taxering avsedda formuläret endast stickprovsvis utsänts till ett begränsat antal rörelseidkare, beträffande vilka skäl därtill ansetts föreligga. Där emot hade båda formulären utsänts mera generellt till aktiebolagen. — Hjort ville såsom sin åsikt framhålla, att samtliga de i formulären upptagna uppgifterna hade betydelse för ett riktigt bedömande av företagets *egen* taxering. Sålunda hade

exempelvis uppgifterna angående försäljningspris å aktier samt aktieägarnas namn å formuläret för aktievärderingen betydelse för frågan om taxering för förtäckt utdelning till aktieägare.

Förutvarande taxeringsintendenten i Örebro län Helmer Norell anförde bland annat följande.

Genom användningen av de påtalade formulären, innefattande ett flertal punkter rörande vanligen förekommande frågor, åstadkommes arbetsbesparing för taxeringsnämnderna, minskades besväret med skriftväxlingen för de skattskyldiga samt befordrades rättvisa och likformighet. Åtgärden att bereda aktiebolagen tillfälle att redan i samband med deklarationsupprättandet lämna för den årliga aktievärderingen erforderliga uppgifter hade vidtagits sedan från några bolagsledning uttalats missnöje med att långt efter det deklARATIONEN avlämnats ånyo nödgas gripa sig an med sifferuppgifter vilka vid deklARATIONSTIDEN kunnat lämnas med betydligt mindre omak. Blanketter enligt i stort sett likartade formulär som de av länsstyrelsen upprättade användes inom flertalet län.

Länsstyrelsen i Örebro län insände jämväl en av länsstyrelsen från ordföranden i Örebro läns första aktiebolagstaxeringsdistrikt Gustaf Löfgren infordrad förklaring. Löfgren anförde däri, att det i ovan nämnda missivskrivelse intagna påpekandet angående skyldigheten för aktiebolagen att inkomma med värdeminskingsplaner tillkommit därför att en del bolag, som medgivits fri avskrivning å maskiner och inventarier, icke alls lämnade några värdeminskingsbilagor. Påpekandet hade sålunda icke avsett att innebära mera än en erinran om den begränsade uppgifts-

skyldighet, som därutinnan ålåg sådant bolag.

På begäran av justitieombudsmannen avgav därefter Riksskattenämnden utlåtande i ärendena och anförde däri följande.

Enligt Riksskattenämndens mening borde diskussionen om vad som förekommit i ärendena kunna i huvudsak begränsas till frågan om den omfattning, vari blanketterna använts. Att uppgifterna införats redan i samband med deklARATIONERNAS AVGIVANDE vore nämligen en lämplighetsåtgärd, som i och för sig icke kunde giva anledning till någon erinran. Förfarandet hade valts främst i företagets intresse. Om uppgifterna befundes vara erforderliga för taxeringen, vållade det givetvis mindre besvär att lämna dem omedelbart i samband med deklARATIONEN än vid en senare tidpunkt, då deklARATIONSMATERIALET vore mindre aktuellt för de skattskyldiga. Även för taxeringsarbetet vore det till fördel att så skedde. I de taxeringsdistrikt, där nämnderna hade att taxera uteslutande enskilda rörelseidkare och aktiebolag, avlämnades deklARATIONERNA i allmänhet först i slutet av mars och ibland senare, om taxeringsintendenten medgivit särskilt anstånd. Den tid, som stode taxeringsnämnderna till buds för eventuell korrespondens med de skattskyldiga, bleve därigenom ytterst knapp. Det kunde därför vara lämpligt att vid mera omfattande kontroll införas uppgifter redan på deklARATIONSTADIET. Ett dylikt förfarande finge anses vedertaget och kunde även sägas ha visst stöd i ett interpellationssvar vid 1945 års riksdag av dåvarande chefen för finansdepartementet (första kammarens protokoll år 1945 nr 15 s. 12 o. f.). Departementschefen hade därvid yttrat bland annat: "Bestämmelsen i 32 § 2 mom. taxeringsförordningen torde ha tillkommit för att möjliggöra för taxeringsmyndigheterna att införas kompletterande eller i kontrollsyrte eljest erforderliga upplysningar i sådana fall, då vederbörandes självdeklARATION ger anledning därtill eller då anledning till en sådan åtgärd beträffande viss skattskyldig eljest föreligger. En mera generell tillämpning av anmaningsrätten för visst eller vissa år torde emellertid också kunna ifrågakomma, därest förhållandena inom ett län göra ett sådant förfaringsätt motiverat; om dylika mera omfattande kontrollåtgärder anses böra vidtagas torde det — även om taxeringsförordningen icke utgår från att ett dylikt förfaringsätt skall tillämpas — kunna vara till fördel, ej minst för de uppgiftspliktiga själva, om uppgifterna lämnas redan i samband med självdeklARATIONEN." Interpellationssvaret hade icke föranlett någon erinran från interpellantens eller kammarens sida. — Icke heller ansågo Riksskattenämnden, att någon befogad anmärkning kunde göras mot blanketternas avfattning. Deras innehåll finge givetvis bedömas i belysning av de ändamål, de vore avsedda att tjäna, och under förutsättning att de användes på det sätt, som varit meningen med dem. Blanketten för inhämtande av uppgifter enligt 32 § 2 mom. taxeringsförordningen vore tydligen avsedd att täcka ett mycket brett fält av sådana spörsmål, som vanligen uppkomme vid granskning av företagets deklARATIONER. I särskilda delar kunde därför blanketten komma att sakna tillämpning för en viss skattskyldig och såtillvida innehålla onödiga frågor. Denna generella karaktär hos blanketten syntes emellertid stå klar för mottagarna och framhölls ju även i missivskrivelsen. Samtliga frågor låge inom området för vad som kunde vara sakligt mo-

ringförordningen torde ha tillkommit för att möjliggöra för taxeringsmyndigheterna att införas kompletterande eller i kontrollsyrte eljest erforderliga upplysningar i sådana fall, då vederbörandes självdeklARATION ger anledning därtill eller då anledning till en sådan åtgärd beträffande viss skattskyldig eljest föreligger. En mera generell tillämpning av anmaningsrätten för visst eller vissa år torde emellertid också kunna ifrågakomma, därest förhållandena inom ett län göra ett sådant förfaringsätt motiverat; om dylika mera omfattande kontrollåtgärder anses böra vidtagas torde det — även om taxeringsförordningen icke utgår från att ett dylikt förfaringsätt skall tillämpas — kunna vara till fördel, ej minst för de uppgiftspliktiga själva, om uppgifterna lämnas redan i samband med självdeklARATIONEN." Interpellationssvaret hade icke föranlett någon erinran från interpellantens eller kammarens sida. — Icke heller ansågo Riksskattenämnden, att någon befogad anmärkning kunde göras mot blanketternas avfattning. Deras innehåll finge givetvis bedömas i belysning av de ändamål, de vore avsedda att tjäna, och under förutsättning att de användes på det sätt, som varit meningen med dem. Blanketten för inhämtande av uppgifter enligt 32 § 2 mom. taxeringsförordningen vore tydligen avsedd att täcka ett mycket brett fält av sådana spörsmål, som vanligen uppkomme vid granskning av företagets deklARATIONER. I särskilda delar kunde därför blanketten komma att sakna tillämpning för en viss skattskyldig och såtillvida innehålla onödiga frågor. Denna generella karaktär hos blanketten syntes emellertid stå klar för mottagarna och framhölls ju även i missivskrivelsen. Samtliga frågor låge inom området för vad som kunde vara sakligt mo-

tiverat att undersöka vid taxeringen. Icke heller kunde ur saklig synpunkt någon befogad anmärkning göras mot de uppgifter, som begärdes i aktievärderingsblanketten. Även denna blankett vore uppgjord med tanke att man på en gång skulle erhålla allt det material, som kunde behövas för ändamålet, och frågorna ginge i intet fall utöver syftet med blanketten. Vid sidan av spørsmålet om blanketternas innehåll kunde emellertid anmärkas, att den missivskrivelse, som i Örebro läns första aktiebolagsdistrikt åtföljt blanketterna, fått en olycklig formulering, när däri angäves, att även bolag, vilka medgivits rätt till s. k. fri avskrivning, skulle lämna vederbörligen ifyllda värdeminskingsplaner. Den kategoriska formuleringen i missivskrivelsen vore ägnad att bibringa företagen den uppfattningen att de även vid fri avskrivning skulle vara skyldiga att lämna fullständiga värdeminskingsplaner. Av tidningsartikeln framginge också, att skrivelsen vållat missförstånd i detta avseende. Påpekandet hade därför bort givas en mera tydlig form, så att det framgick, att ifrågasvarande bolag behövde ifylla deklara-tionsformuläret 8 b endast i begränsad utsträckning.

Beträffande frågan om den omfattning, vari blanketterna utnyttjats i de båda länen, anförde Riksskattenämnden följande: Bestämmelsen i 32 § 2 mom. taxeringsförordningen om skyldighet att efter anmaning lämna uppgifter för taxeringen innehöller efter ordalagen icke annan begränsning i fråga om utnyttjandet av frågerätten än att uppgifterna skulle vara "erforderliga" för den tillfrågades taxering för inkomst eller förmögenhet. Emellertid hade det ansetts, att bestämmelsen borde tolkas förhållandevis restriktivt. Utnyttjandet av frågerätten bleve därige-

nom i sista hand en omdömesfråga. Det borde då till en början beaktas, att behovet av upplysningar utöver dem, som framginge av deklara-tionsformuläret, vore mycket växlande för olika grupper av skattskyldiga. För vissa grupper, exempelvis handelsresande och fiskare, kunde förhållandena vara sådana, att det i praktiken icke vore möjligt att åstadkomma en tillfredsställande taxering utan tillgång till uppgifter och specifikationer, vilka icke framgånge av den allmänna självdeklara-tionen. Frågeinstitutet finge därigenom för dessa grupper en mer eller mindre permanent karaktär genom användande av särskilda blanketter vid sidan av självdeklara-tionen. Även eljest kunde emellanåt beträffande någon grupp av skattskyldiga uppkomma behov av en mera generell taxeringskontroll. Vissa spørsmål, som kanske icke tidigare ägnats särskild uppmärksamhet, kunde på grund av skiftande tidsförhållanden eller förskjutningar i rättstillämpningen komma i förgrunden och ge anledning till mera omfattande undersökningar i syfte att vinna en riktig och likformig taxering. Detta vore särskilt fallet inom företagargruppen, där taxeringen saknade det fasta underlag, som arbetsgivarnas löneuppgifterna bildade vid taxering av inkomst av tjänst. Om det befunnes, att bland företagen i allmänhet en tendens utbildats att i deklara-tionerna icke återföra kostnader eller avsättningar av visst slag, för vilka avdrag vid taxeringen icke vore tillåtna, kunde det för ett eller annat år vara lämpligt, att taxeringsnämnderna ingrepe genom mera generella förfrågningar. Ett sådant förfarande hade också stöd i det citerade interpellations-svaret. På grund av dessa förhållanden syntes det vara tydligt, att 32 § 2 mom. taxeringsförordningen — även om para-

grafen i allmänhet ansåges böra tolkas restriktivt — medgåve taxeringsorganen en viss rörelsefrihet, när särskilda förhållanden så påkallade. Man kunde därvidlag icke enbart hänvisa till att behovet av uppgifter för taxeringen borde tillgodoses genom de i författningssenlig ordning fastställda deklarationsblanketterna. Dessa deklarationsformulär kunde icke lämpligen tyngas med olika detaljuppgifter, vilka kanske hade betydelse endast för någon grupp av skattskyldiga eller vilkas aktualitet kunde vara av mer eller mindre övergående natur. Icke heller kunde serien av deklarationsformulär utan olägenhet utökas med nya blanketter, avsedda för någon särskild kategori av skattskyldiga. Bland annat mötte svårigheter att på ett tillfredsställande sätt avgränsa en dylik kategori, så att uppgiftsskyldigheten verkligen komme att åligga de deklareranter, för vilka den hade betydelse. Om uppgiftsskyldigheten skulle väl ansluta sig till de skiftande behoven, syntes det sålunda alltid bli nödvändigt att i viss utsträckning anlita frågerätten, varav även torde följa, att denna rätt icke borde göras för snäv utan tillåta en viss elasticitet.

I fråga om den av länsstyrelserna använda blanketten för inhämtande av uppgifter från rörelseidkare angående deras omkostnader anförde Riksskattenämnden vidare: Blanketten hade tillkommit i anledning av särskilda förhållanden, vilka motiverat en mera ingående undersökning av företagens deklARATIONER. Åtskilliga spörsmål om reservbildningen inom företagen och icke minst om deras rätt att vid taxeringen göra avdrag för gåvor och bidrag samt medlemsavgifter av olika slag hade under krigsåren fått en helt ny aktualitet, som lett till en mera omfattande kontroll av deklARATIONERNA i sådana frå-

gor som berördes i blanketten. Att denna kontroll genomförts på ett tämligen generellt sätt under vissa år hade enligt Riksskattenämndens mening varit motiverat av förhållandena. Däremot kunde Riksskattenämnden icke finna det lämpligt, att en undersökning av detta slag förlänades permanent karaktär genom att upprepas år efter år i full utsträckning. I enstaka fall kunde det visserligen vara erforderligt att årligen ha tillgång till uppgifter liknande dem som här infordrats. För den stora mängden av företag borde emellertid en sådan kontroll — sedan den en gång genomförts på ett generellt sätt — kunna tillsvidare inskränkas och ske mera stickprovsvis. Av handlingarna syntes framgå, att blanketten i Älvsborgs och Örebro län begagnats i större utsträckning än som överensstämde med Riksskattenämndens sålunda uttalade uppfattning. Blanketten hade gjorts obligatorisk på ett sätt, som icke överensstämde med dess syfte. En bidragande orsak därtill syntes ha varit att blanketten sammankopplats med de uppgifter, som årligen infordrats för värdering av icke börsnoterade aktier.

Beträffande aktievärderingsblanketten anförde Riksskattenämnden följande: Det låge i sakens natur, att vid omprövning av aktievärdena en viss kommunikation måste äga rum med företagen i frågor, som fölle utanför den vanliga deklarationsblanketten. Infordrandet av sådana upplysningar vore emellertid icke någon taxeringsnämndernas sak. Att så skett i förevarande fall hade motiverats av praktiska skäl. I den skrivelse, som i mars 1949 tillställts aktiebolagen i Örebro län, hade taxeringsintendenten klargjort förhållandet för bolagen och hänskjutit till dem att, om de skulle finna ett sådant tillvägagångssätt lämpligt, bifoga uppgifterna re-

dan vid deklarationen. Enligt Riksskattenämndens mening kunde någon anmärkning mot detta tillvägagångssätt icke göras. Det kunde emellertid — trots att förfarandet valts i bolagens intresse och att vissa av uppgifterna kunde vara av betydelse även för bolagens inkomsttaxering — ifrågasättas om taxeringsnämnderna lämpligen bort inkopplas i detta sammanhang, detta särskilt med hänsyn till att det på ett så tidigt stadium kunde vara svårt att bedöma, i vilken utsträckning en allmän omprövning av aktievärdena senare kunde hinna utföras och vilka uppgifter som då i de särskilda fallen kunde visa sig behövliga.

På grund av vad sålunda anförts förklarade sig Riksskattenämnden på vissa punkter icke kunna dela den uppfattning, som hävdats i de i ärendet avgivna yttrandena, men fann dock — med hänsyn till att olika tolkningar kunde göras gällande beträffande ifrågavarande paragraf i taxeringsförordningen och i belysning av erfarenheterna från taxeringarna under senare år — de påtalade åtgärderna förklarliga. Nämnden, som upplyste att den hade sin uppmärksamhet fäst på de hithörande förhållanden, ansåg på grund därav, att ärendet icke borde föranleda någon justitieombudsmannens vidare åtgärd.

Vad först angår infordrandet av uppgifter från aktiebolag för bestämmande av de värden, till vilka aktierna i bolagen skola upptagas vid taxering till förmögenhetsskatt, vill jag till en början erinra, att några föreskrifter om skyldighet för bolag att lämna särskilda uppgifter för nämnda ändamål icke meddelats. Fråga om införande av obligatorisk uppgiftsskyldighet för bolag i berörda hänseende har

nyligen varit föremål för statsmakternas prövning, därvid frågan ansågs böra tillse vidare lämnas öppen (se prop. 64/1951 s. 74). Till stöd för detta ståndpunktstagande har bland annat åberopats, att bolagen vore betungade med skyldighet att lämna uppgifter av mångahanda slag och att det därför syntes ur bolagens synpunkt vara önskvärt, att det icke ytterligare belastades i detta hänseende, utan att sådant vore oundgängligen erforderligt, vilket icke ansågs vara fallet (se SOU 1949: 62 s. 71). Den omständigheten att uppgiftsskyldighet i förevarande hänseende icke föreskrivits torde emellertid icke utgöra något hinder för vederbörande myndighet att påkalla bolagens frivilliga medverkan vid aktievärderingen. Att erforderliga uppgifter för en riktig värdering av aktie i bolag lämnas av detta är nämligen ingalunda blott ett fiskaliskt utan minst lika mycket ett bolagets och dess aktieägares intresse. Det ligger därför i sakens natur att tillfälle bör beredas bolagen att — på sätt vanligen brukar ske — yttra sig över preliminärt åsatta värden och att i samband därmed lämna de kompletterande upplysningar, som kunna finnas erforderliga för en riktig värdering. I likhet med Riksskattenämnden kan jag icke finna, att anmärkning kan riktas mot en begäran att erforderliga uppgifter lämnas redan i samband med bolagens deklarationsarbete. Ett sådant förfarande ligger snarast i bolagens eget intresse. Icke heller kan jag finna någon berättigad erinran kunna göras mot de av länsstyrelserna för detta ändamål använda blanketterna.

Vad därefter angår den i artikeln framförda kritiken av infordrandet av uppgifter till ledning för rörelseidkares taxering har taxeringsintendenten i Älvsborgs län framhållit, att det i allt större utsträck-

ning visat sig, att företagens omkostnads-konton belastades med utgifter av vid beskattning icke avdragsgill natur. Som ett sådant förhållande icke alltid kan konstateras vid granskning av företagens självdeklarationer med tillhörande bilagor, är ett inhämtande av upplysningar härutinnan från vederbörande företagare ofta behövt.

Av utredningen framgår, att inom Älvsbergs län uppgifter i berörda hänseende med anlitande av den i ärendet omnämnda blanketten årligen inhämtas från nästan alla aktiebolag samt från övriga rörelseidkare stickprovvis i begränsad utsträckning. Även inom Örebro län synes det enligt utredningen vara brukligt att årligen infordra dylika uppgifter från aktiebolagen.

När det gäller att bedöma, huruvida ett dylikt infordrande av uppgifter från en mycket stor grupp av skattskyldiga utöver de uppgifter som skola lämnas i deklARATIONERNA kan anses försvarligt, vill jag inledningsvis betona, att det är ett betydelsefullt intresse att taxeringen blir riktig och likformig. Detta intresse kan icke tillgodoses utan att den enskilde i viss utsträckning ålägges skyldighet att lämna uppgifter till ledning för taxeringen. Det ligger å ena sidan i öppen dag att ju mera omfattande denna uppgiftsskyldighet göres, desto större bli utsikterna att vinna ett tillfredsställande resultat av taxeringsarbetet. Å andra sidan måste hänsyn tagas till den enskildes befogade anspråk på att icke bli över hövan betungad med skyldighet att lämna varjehanda uppgifter.

Det föreligger alltså här två mot varandra stridande intressen. Ur rättssäkerhetssynpunkt har det icke ansetts möjligt att låta lokala taxeringsmyndigheter fritt bestämma om uppgiftspliktens omfatt-

ning. Avvägningen av nämnda två intressen är en uppgift, som ankommer på lagstiftaren, och har därför reglerats i den av Kungl. Maj:t med riksdagen utfärdade taxeringsförordningen. I denna författning lämnas sålunda ingående bestämmelser om den enskildes skyldighet att avgiva deklaration eller andra uppgifter. Författningen lämnar Kungl. Maj:t eller Riksskattenämnden bemyndigande att fastställa blanketter till självdeklaration och andra uppgifter samt att i vissa hänseenden infordra uppgifter från banker och andra till ledning vid taxeringen. De lokala taxeringsmyndigheternas kompetens att infordra uppgifter är begränsad till vissa uttryckligt angivna fall. Någon befogenhet för lokala taxeringsmyndigheter att härutöver ålägga den enskilde skyldighet att lämna uppgifter finnes icke.

Till stöd för infordrandet av upplysningar till ledning vid kontroll av företags avdragsgilla omkostnader har åberopats stadgandet i 32 § 2 mom. taxeringsförordningen, däri föreskrives bland annat att envar är efter anmaning skyldig att i den omfattning, som i anmaningen angivits, meddela för egen taxering för inkomst eller förmögenhet erforderliga upplysningar utöver dem som föranledas av deklaraionsformuläret.

I en den 29 juli 1949 avlåten skrivelse till länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län (ämbetsberättelsen 1950 s. 109 o. f.) uttalade jag i en fråga av förevarande beskaffenhet den mening, att den av 32 § 2 mom. taxeringsförordningen följande befogenheten för taxeringsmyndighet att genom anmaning infordra uppgifter av skattskyldiga vore begränsad samt att i enlighet härmed de undersökningar, som kunde göras med stöd av stadgandet, sålunda borde åsyfta införskaffande av yt-

terligare utredning i särskilda fall, i vilka sådan utredning funnes behövlig, eller ock ha karaktären av stickprovskontroll. Till stöd härför åberopade jag vissa uttalanden som gjorts vid förarbetena till taxeringsförordningens bestämmelser på ifrågavarande område.

Det kan enligt min mening icke råda något tvivel om att stadgandet — på sätt jämväl framhölls av chefen för finansdepartementet i det av Riksskattenämnden återgivna interpellationssvaret vid 1945 års riksdag — tillkommit för att möjliggöra för taxeringsmyndigheterna att infordra kompletterande eller i kontrollsyfte eljest erforderliga upplysningar i sådana fall, då vederbörandes självdeklaration ger anledning därtill eller då anledning till en sådan åtgärd beträffande viss skattskyldig eljest föreligger. Utvecklingen har senare med stöd av vissa departementschefs- och utskottsuttalanden lett till en mera vidsträckt tillämpning av rätten att infordra uppgifter i kontrollsyfte. Huru långt denna rätt att med stöd av stadgandet i 32 § 2 mom. taxeringsförordningen anmana skattskyldig att lämna uppgifter må utnyttjas i kontrollsyfte kan icke klart angivas för alla fall utan är en avvägningsfråga, som med ledning av de angivna grunderna för taxeringsförordningens reglering av hithörande spörsmål får avgöras med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. Det ursprungliga syftet med stadgandet liksom den omständigheten, att uppgifter som infordrats med stöd av stadgandet i allmänhet kunna avgivas muntligen, talar för en förhållandevis restriktiv tillämpning av anmaningsrätten. Härför talar jämväl den varsamhet, som statsmakterna visat när det gällt att pålagga den enskilde skyldighet att lämna uppgifter till kontroll av taxering, ävensom åt-

skilliga uttalanden av departementschef och utskott i samband med ändringar i taxeringsförordningen (se prop. 210/1927 s. 107, 214/1928 s. 103 och 148/1935 s. 25 samt bevillningsutskottets utl. nr 37 år 1935 s. 33).

Mot vad jag nu anfört till stöd för en förhållandevis restriktiv tillämpning av den anmaningsrätt, som grundas på stadgandet i 32 § 2 mom. taxeringsförordningen, torde icke strida att, på sätt som skett sedan åtskilliga år tillbaka, upplysningar redan före deklarationernas avlämnande begäras av vissa mindre grupper av skattskyldiga om sådana förhållanden, om vilka man på förhand måste räkna med att ej erhålla tillräckliga uppgifter i självdeklarationerna. Såsom exempel härpå kunna anföras de uppgifter, som bruka infordras från handelsresande och fiskare.

Stadgandet anses i praxis, som vinner stöd av det av Riksskattenämnden åberopade interpellationssvaret, därjämte medgiva en mera generell tillämpning av anmaningsrätten för visst eller vissa år, där est detta påkallas av särskilda förhållanden. Denna praxis, som är långvarig och som fyller ett uppenbart behov, går visserligen vida utöver det ursprungliga syftet med stadgandet men kan icke anses oförenlig med dettas avfattning och torde därför böra godtagas. Förfarandet får dock med hänsyn till grunderna för taxeringsförordningens reglering av uppgiftsskyldigheten ej utsträckas så, att en större kategori av skattskyldiga i vissa län utan att detta påkallas av särskilda förhållanden årligen få sig ålagt att lämna uppgifter å blanketter vid sidan av de för de skattskyldiga i gemen fastställda.

Jag finner mig sålunda kunna i allt väsentligt instämma i de principiella uttalanden, som av Riksskattenämnden gjorts

rörande omfattningen av den å stadgandet i 32 § 2 mom. taxeringsförordningen grundade anmaningsrätten. Det måste emellertid med skärpa betonas, att den befogenhet att tillämpa anmaningsrätten på ett mera vidsträckt sätt, som sålunda under vissa förhållanden kan tillkomma lokala taxeringsmyndigheter, måste utövas med omdöme och urskillning och endast då särskilda skäl föranleda därtill. Hänsyn måste städse tagas till att de skattskyldiga icke i onödan betungas.

Riksskattenämnden har uttalat, att genom anlåtande av de i ärendet omförmälda blanketterna anmaningsrätten inom Älvsborgs och Örebro län begagnats i större utsträckning än vad som överensstämde med Riksskattenämndens här återgivna principiella uppfattning och att Nämnden icke funne det lämpligt, att undersökningar av nu ifrågakomna slag upprepades år efter år i full utsträckning. Av vad jag förut anfört framgår också, att anmaningsrätten i de båda länen även enligt min mening begagnats i större utsträckning än som kan anses förenlig med den i 32 § 2 mom. taxeringsförordningen föreskrivna uppgiftsskyldighetens innebörd och utformning samt att en dylik permanent användning i kontrollsyfte av anmaningsrätten gentemot en så stor grupp av skattskyldiga som flertalet aktiebolag alltså saknar författningens stöd. Jag finner därför, att vederbörande taxeringsmyndigheter i de båda länen genom att använda anmaningsrätten i den utsträckning som skett överskridit den befogenhet, som tillkommer dem enligt 32 § 2 mom. taxeringsförordningen.

Jag vill emellertid betona, att åtminstone vissa av de i blanketten beträffande näringsidkares omkostnader upptagna frågorna äro av den natur, att ett årligt in-

hämtande av upplysningar härom i kontrollsyfte kan vara ägnat att främja en jämn och riktig taxering. Med hänsyn härtill kan det måhända vara förtjänt att övervägas, huruvida icke frågor, som äro av denna natur, borde upptagas i de centralt fastställda deklarationsformulären. Om en sådan lösning icke finnes framkomlig, bör — därest ett årligt inhämtande av uppgifter i berört hänseende från stora grupper av skattskyldiga anses nödvändigt — åt vederbörande lokala myndigheter genom författningsändring givas de befogenheter, som prövas erforderliga. Det kan nämligen icke vara riktigt, att man i hänseenden, vilka äro likartade för hela riket, inom några län utan uttryckligt stöd av författningsbestämmelser beträffande en mycket stor grupp av skattskyldiga permanent kompletterar de centralt fastställda deklarationsblanketterna med lokalt fastställda sådana. Dessa spörsmål äro emellertid enligt vad jag under hand erfarit föremål för uppmärksamhet inom Riksskattenämnden och hos 1950 års skattelagssakkunniga.

I fråga om den i artikeln framförda kritiken mot att uppgifterna infordrats vid en tidpunkt, som skulle vara olämplig, kan jag helt ansluta mig till vad Riksskattenämnden i sitt utlåtande anfört. Vad som i de olika yttrandena uttalats till stöd för att redan före deklarationstidens utgång begära upplysningar i erforderliga hänseenden är uppenbarligen förtjänt av beaktande.

Av de skäl, som Riksskattenämnden anfört i sitt utlåtande, läser någon befogad anmärkning icke kunna göras mot avfattningen av blanketten för inhämtande av uppgifter enligt 32 § 2 mom. taxeringsförordningen. Såsom jämväl Nämnden funnit har däremot den missivskrivelse,